

זהר הקדוש עם ביאור הפתר והפכוד

פרשת לך • הצדיק יחזיר את הרשע בתשובה

כיון שכתב שלוש רצה להתחבר עם אברהם כדי ללמוד ממעשיו, מבאר דרך אגב ענין חיבור הרשעים לצדיקים כדי ללמוד לתקן מעשיהם. ואחר כך חוזר לביאור המקראות.

לפנינו מבואר שכונת אברהם אינו כשהלך לארץ ישראל היתה רק לקיים מצוות קונן, והקב"ה הוסיף לו הבטחות, ולוט הלך עמו שרצה ללמוד ממעשיו, אולם למעשה לא למד ממנו אלא הכנסת אורחים בלבד. ועוד מבואר שבשעת פטירתו של האדם זוכה לראות את פני השכינה, ומודה בפיו וחותרם על כל מעשיו, ובטרם הסתלקותו מן העולם דנים אותו כשגופו ורוחו יחדיו. ומבואר עוד, שהרשעים אינם חוזרים בתשובה לעולם, ודרך הצדיק הוא להחזירו למוטב.

אמר רבי אלעזר, זכאין אינון צדיקניא - אשריהם הצדיקים דאולפי ארחוי דקודשא בריהו - שלומדים את דרכיו של הקדוש ברוך הוא, **גנין למיהו בהו -** כדי ללכת בהם, **ולדחלא מניה -** ולירא ממנו שלא לחטוא, **מההוא יומא דדינא -** מאותו יום הדין, **דזמין בר נש למיהב דינא וחושבנא לקודשא בריהו הוא -** שעתיד האדם ליתן דין וחשבון לפני הקדוש ברוך הוא לאחר מלאת ימיו. ומשום כך יראים הצדיקים מן החטא, כי איך ישאו פנים כאשר יבוא להראות לפני הקב"ה ביום הדין והוא מכעיס את קוננו.

תחילה מקדים לבאר איך נראה הדין לאחר ההסתלקות מן העולם, ומתחיל לתאר מה זוכה האדם לראות ביום פטירתו.

פתח רבי אלעזר ואמר, כתוב (איוב לו ז), 'ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו', האי קרא אוקמהו - פסוק זה ביארוהו חז"ל (תענית יא.) שהכוונה היא שכל אדם חותרם לאחר פטירתו על כל מעשיו, **אבל תא חזי -** בוא וראה, מה מתרחש בעת פטירתו. **בההוא יומא דאשלימו יומי דבר נש לאפקא מעלמא -** ביום ההוא שנשלמים ימי האדם בעולם הזה, וצריך לצאת מן העולם, **ההוא יומא דגופא אתבר -** ביום ההוא שהגוף נשבר והחומר מתבטל, **ונפשא בעיא לאתפרשא מניה -** והנפש רוצה להיפרד מן הגוף, **פדון אתיהיב רשו לבר נש למחמי -** אז ניתנת רשות לאדם לראות את השכינה, **מה דלא הוה ליה רשו לקמחי -** מה שלא היה לו רשות לראות בזמנא דגופא שלטא - בזמן שהגוף שולט, **וקאים על בוריה -** ועומד על בריאתו, והחומר עדיין אינו בטל, כי הכוחות הגופניים מהווים מסך המבדיל לנפש מלראות דבר רוחני, וכאשר נחלשים כוחות הגוף מתחזקת הנפש ויכולה להשיג מה שלא היה יכולה להשיג כאשר היו כוחות הגוף בתוקפם.

עוד בטרם פטירתו מחשבים כל מה שעשה בימי חייו וחותרם על כך. **וכדין -** ואז, כשעומד להיפטר מן העולם, **קיימי עליה תלת שליחן -** עומדים עליו שלשה שלוחים, **וקשבי יומי וחובוי -** ומחשבים את ימיו [מה שעשה בהם] ואת עוונותיו, **וכל מה דעבד בהאי עלמא -** וכל מה שפגעהו בעולם הזה, **והוא אודי על פלא בפומיה -** והוא מודה על הכל בפיו, **ולבתר הוא חתים עליה בידיה -** ואחר כך הוא חותרם עליו בידו, **הדא הוא דכתב -** זהו מה שנאמר, **'ביד כל אדם יחתום' -** כי כל אדם חותרם בידו על מעשיו.

'וילך אברם כאשר דבר אליו ה' (בראשית יב ד), **אמר רבי אלעזר, תא חזי, דהא לא כתיב** **'ויצא אברם כאשר דבר אליו ה', אלא וילך,** **כמא דאת אמר 'לך לך', דהא יציאה פקדמיתא עבדי, דכתיב (שם יא לא) 'ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען'. והשתא כתיב 'וילך,' **ולא כתיב 'ויצא,' כמא דאת אמר 'וילך' ליה בכלהו הכתחות.****

'וילך אתו לוט, דאתחבר עמיה בגין למילף מעובדוי. ועם כל דא לא אוליה פולי האי. **אמר רבי אלעזר, זכאין אינון צדיקניא דאולפי ארחוי דקודשא בריהו הוא, בגין למיהו בהו, ולדחלא מניה, מתהוא יומא דדינא, דזמין בר נש למיהב דינא וחושבנא לקודשא בריהו הוא.**

פתח ואמר, ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו' (איוב לו ז), האי קרא אוקמהו, אבל תא חזי, בההוא יומא דאשלימו יומי דבר נש לאפקא מעלמא, ההוא יומא דגופא אתבר, ונפשא בעיא לאתפרשא מניה, פדון אתיהיב רשו לבר נש למחמי, מה דלא הוה ליה רשו למחמי בזמנא דגופא שלטא, וקאים על בוריה.

וכדין, קיימי עליה תלת שליחן, וחשבי יומי וחובוי, וכל מה דעבד בהאי עלמא, והוא אודי על פלא בפומיה, ולבתר הוא חתים עליה בידיה, דהא הוא דכתב, ביד כל אדם יחתום'.

'וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן' (בראשית יב ד). **אמר רבי אלעזר, תא חזי -** בוא וראה מדוע נאמר 'וילך', **דהא לא כתיב -** שהרי אינו כתוב **'ויצא אברם כאשר דבר אליו ה'**, שמשמעו שתחילת יציאתו של אברם ממקומו היתה על פי ה', **אלא כתוב 'וילך אברם כאשר דבר אליו ה',** כי רק לאחר שיצא אברם ממקומו נצטוו שילך ויתרחק עוד יותר בדרך, **כמא דאת אמר -** כמו שנאמר (שם פסוק א) **'ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אנכי, ולא כתוב 'צא לך, דהא יציאה פקדמיתא עבדו -** שהרי את היציאה מאור כשדים עשו קודם שנצטוו אברם ללכת בדרך, **דכתיב -** כמו שכתוב קודם לכן (שם יא לא) **'ויקה תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי פלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען'. ולכן השתא -** עכשיו לאחר שכבר יצא מאור כשדים, **כתיב -** כתוב **'וילך אברם כאשר דבר אליו ה', ולא כתיב -** ולא כתוב **'ויצא',** כיון שהיציאה עצמה לא היתה על פי ה', והליכה זו כבר היתה על פי ה', שנאמר **'כאשר דבר אליו ה',** וכוננת הפסוק לומר כי מיד כאשר דיבר אליו ה' ללכת בדרך לא התעכב כלל אלא מיד יצא לדרך. ומפרש הזהר כי הדיבור מה' לאברהם הוא הדיבור **דאבטח ליה בכלהו הבטחות -** שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא, כלומר באותו הדיבור שהבטיח לו הקב"ה **'ואעשה לגוי גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה, ואברכה מברכה ומקללה איר ונברכו בך כל משפחת האדמה' (שם יב ג-ד).**

ביאר מדוע גם אצל לוט נאמר 'וילך'. כיון שביאר שלשון הפסוק **'וילך אברם כאשר דבר אליו ה'** מלמד שהלך מיד ולא לאתמהו, אם כן קשה מדוע אמר כלשון הזה גם אצל לוט שלא היה צדיק כאברהם, כמו שנאמר בהמשך הפסוק **'וילך אתו לוט',** היה לו לומר 'ויצא אתו לוט' כיון שהוא לא נצטוו בציווי מיוחד ללכת, ולא היה זאת אלא המשך ליציאתו מאור כשדים. ומתרץ, הואיל **דאתחבר עמיה -** שנתחבר לוט עם אברהם **בגין למילף מעובדוי -** כדי ללמוד ממעשיו, לכך נופל לשון 'וילך' גם על לוט עצמו. **ועם כל דא לא אוליה פולי האי -** ועם כל זה, לא למד לוט את כל מעשיו של אברהם, מלבד מצות הכנסת אורחים.

מבאר מה נעשה עם חתימת האדם על מעשיו בדין של מעלה.

ובידיה - ובידו של השליח, כלהו חתימין - חתומים כל מעשיו כדי למידן ליה (בהוא, ד"א בהאי) עלמא - לדון אותו בעולם ההוא שהוא העולם הבא, על קדמאי - על חטאים קדמונים, ועל בתראי - ועל חטאים אחרונים, על חדתי - עבירות חדשות, ועל עתיקי - עבירות ישנות. לא אתנשי - לא נשכח אפילו חד מינייהו - אחד מהם. הדא הוא דכתיב - זהו מה שנאמר בהמשך הפסוק 'לדעת כל אנשי מעשהו', שכל מעשי האדם ידועים ונזכרים.

רבי אלעזר משלים לבאר מדוע מחשבים את מעשיו עוד בטרם פטירתו.

וכיון דכל אינון עובדין דעבד בהאי עלמא - שכל אותם המעשים שעשה בעולם הזה, היה עושה בגופא ורוחא - עם הגוף והרוח יחדיו, הכי נמי יהיב חושבנא - כך גם צריך ליתן חשבון מעשיו, כשעדיין מלובש בגופא ורוחא - בגופו ורוחו יחדיו, עד לא יפוק מעלמא - בטרם שנפטר מן העולם, כדי שיקבלו את העונש יחדיו.

גם למרות כל הנוראות האלו הנעשים ביום הפטירה, אין הרשע שב בתשובה אפילו ביום מיתתו.

תא חזי - בוא וראה, כמה דחייבא - כפי שהרשע אקשי קדל - מקשה עורף שלא לחזור בתשובה בהאי עלמא - בעולם הזה, הכי נמי - כך גם, אפילו בשעתא דבעי לנפקא מהאי עלמא - בשעה שעומד לצאת מן העולם הזה, עדיין אקשי קדל - מקשה עורף, ואינו חוזר בתשובה. בגין כן - בגלל כן, זכאה הוא בר נש - אשרי הוא האדם, דיליף בהאי עלמא ארחוי דקודשא בריה הוא - שלומד בעולם הזה את דרכיו של הקדוש ברוך הוא בגין למהיף בהו - כדי ללכת בהם. ומאידך חייבא - הרשע, אף על גב דאסתפל בהני (נ"א דאשתדל בהדי) צדיקיא - שמסתכל באלו הצדיקים ההולכים בדרכי הקב"ה, מכל מקום אקשי קדל - מקשה עורף, ולא בעי למילף - ואינו רוצה ללמוד מדרכי הצדיקים.

על אף קשיות עורף של הרשע אסור להניח אותו בדרכו הרעה.

ובגין כן - ומשום כך שאין הרשע רוצה ללמוד מעצמו ממעשי הצדיקים, אית ליה לצדיקא למתקף ביה - יש לו לצדיק להחזיק ברשע בתוקף, כדי

פופא דקרא, מה פתיב (שם יב ד), 'בצאתו מחרן'. אמר רבי אלעזר, 'מחרן' פתיב, והתא יציאה מארץ מולדתו, הות בקדמיתא.

ללמדו דרכי תורה, ואף על גב דחייבא - שהרשע אקשי קדל - מקשה עורף הוא, ואינו רוצה ללמוד ממנו, לא ישבוק ליה - לא יניח לו לילך בדרכיו המקולקלות. והטעם דאית ליה לאתקפא בידיה ולא ישבוק ליה - שיש לו לצדיק להחזיק בתוקף ברשע ולא להניח לו לילך בדרכו, דאי ישבוק ליה - כי אם יעזוב אותו, יהף - ילך הרשע ויחריב עלמא - ויחריב את העולם.

ומביא רבי אלעזר ראייה על כך שלצדיק אסור לדחות את הרשע שתחת ידו פן יקלקל הרבה.

תא חזי - בוא וראה מן אלישע הנביא, דדחה לגחזי - שדחה את גחזי משום שחטא והחטיא את הרבים, וכן היה באברהם, כל זמן שהיה לוט עמו, גם אם לא למד ממעשיו, לא אתחבר בהדי רשיעיא - לא התחבר לוט עם הרשעים, פיון דאתפרש מניה - שנפרד לוט מאברהם, מה פתיב - כתוב (בראשית יג יא), 'ויבחר לו לוט את כל פפר הידן, וכתיב - ועוד כתוב (שם פסוק יב), 'ויאהל עד סדום, ומה פתיב בתריה - כתוב אחר כך (שם פסוק יג), 'ואנשי סדום רעים וחסאים לה' מאד, הרי שלאחר שנפרד לוט מאברהם על פי בקשת אברהם לאחר מריבת הרועים, התחבר לוט עם אנשי סדום הרשעים.

עתה חוזר לדברי רבי אלעזר ומביא מה שהקשה רבי אבא על דיוקו בפסוק 'ולך אברם'.

אמר לו רבי אבא לרבי אלעזר, האי - זה מה דאמרת - שאמרת ודייקת ממה שכתוב 'וילך אברם' ולא כתוב - ולא כתוב 'ויצא אברם', לומר שציווי ה' לילך לארץ כנען הגיע אליו לאחר שיצא ממקומו, שפיר - יפה הוא. אבל קשה מסופא דקרא - מסוף הפסוק, שהרי מה פתיב - כתוב בסוף הפסוק (שם יב ד), 'ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן', הרי שגם היציאה היתה על פי ציווי ה'. ומתרץ, אמר רבי אלעזר לרבי אבא, 'מחרן' פתיב, כלומר לכן דקדק הכתוב ואמר 'מחרן', לומר כי יציאה זו לא היתה מארץ מולדתו אלא מחרן ששהה שם זמן מה בדרכו לאחר שיצא מארץ מולדתו, ומשם יצא עכשיו, והתא יציאה מארץ מולדתו, שהיא אור כשדים שנזכר בפסוק 'ויצאו ללכת ארצה פנעו', הות בקדמיתא - היתה קודם לכן לפני שציווהו ה' לילך בדרך.

פופא דקרא, מה פתיב (שם יב ד), 'בצאתו מחרן'. אמר רבי אלעזר, 'מחרן' פתיב, והתא יציאה מארץ מולדתו, הות בקדמיתא.

נפשי צמאה לדעת כל רז סודך

זוהר הקדוש המבואר < עם פירוש "הכתר והכבוד"

ביאור בשפה ברורה הפותח את לב הלומד, עם מקורות וביאורים על פי גדולי המפרשים

